

Sukupuolielämästä

Pekka Ervastian esitelmä 1915 tai 1916 Tuonenkylässä

Tänään on käsiteltävänä toinen puoli siitä aiheesta, josta viimeksi puhuttiin, se puoli, joka koskee itse sukupuolielämää. Viime kerralla koetin näyttää, ettei meidän pidä erottaa tätä puolta siveellisyyttä muista puolista, vaan tulee antaa sukupuolielämällekin oma sijansa ihmisen siveellisessä elämässä. Koetin osoittaa, miten syy siihen, että ihminen ei aina tunne itseään innostuneeksi siveellisyydestä, on hänen maailmankatsomuksensa. Jos hänen maailmankatsomuksensa perustuu totuuteen ja on oikea, silloin hän myöskin on ehdottomasti innostunut siveellisyydestä, jos se on toden kanssa yhteydessä. Koetin myös näyttää, että meissä jokaisessa on sisäinen vakaumus siitä, että hyvyys, siveellisyys, puhtaus aina kulkee käsikädessä totuuden kanssa, ts. maailmankatsomus, mikä perustuu totuuteen, sisältää hyvyyden ja siveyden korkeimmat vaatimukset. Totuus ei koskaan ole erotettu rakkaudesta, puhtaudesta ja hyvydestä, vaan ne ovat aina yhtä. Tämän kaiken koetin viime kerralla näyttää, ja nyt täksi päiväksi jäi meille sen siveellisyyden puolen tarkastaminen, joka kutsutaan sukupuolielämäksi. –

Jos nyt kysymme neuvoa joltakin materialistilta – olkoon oppinut tai oppimaton –, jos menemme kuitenkin oppineen materialistin luo – sellaisia ovat sängen monet lääkärit – niin he selittävät meille, että sukupuolielämä on jotakin sellaista, joka tietynä aikana ihmisen elämässä puhkeaa esiin ja on jotakin sellaista, joka niin olennaisesti kuuluu ihmisen olemukseen, ettei hän voi millään tavalla astua sukupuolielämänsä ulkopuolelle, vaan on ikäänkuin sen orja. He sanovat: sukupuolielämä on sellainen, että kaikkien ihmisten täytyy noudattaa sen vaatimuksia. Heidän täytyy, kuten kaikkien eläintenkin, täyttää kaikki ne vaatimukset, joita sukupuolielämä asettaa. Tällaisen vastauksen me saamme materialisteilta, lääkäreiltä ja muilta. Ja me tiedämme, että lääkäri voi neuvoa nuoria miehiä, jotka tulevat kysymään neuvoa sukupuoliasioissa: »Vaikeuksia teillä on sen tähden, että ette noudata luonnon ääntä». Mutta he eivät sano sitä asiaa, eivätkä aina tahdo myöntääkään sitä tosiasiaa, että on ja on kaikkina aikoina ollut ihmisiä, jotka suorastaan ovat sukupuolielämän voittaneet. He kyllä myöntävät, että sukupuolielämän voimakkuus on erilainen eri ihmisissä, että on sellaisiakin ihmisiä, joissa sukupuolihimot ovat tuskin tuntuvia. He myöntävät sen, mutta sanovat, että se on jotakin synnynnäistä, jota ihminen ei ole itse hankkinut tai ansainnut. Se on jostakin syystä tullut siihen ja riippuu luonteesta. Mitä hän sille voi, ettei hän ole yhtä tulinen, yhtä intohimoinen? Mutta he – materialistit – eivät myönnä, että on kaikkina aikoina ollut ihmisiä, jotka ovat voineet suorastaan kieltää sukupuolielämän, nousta sen yli, voittaa itsessään kaikki himot ja halut, niin että ovat vapaasti eläneet hengessä, eivätkä koskaan alistuneet eläimen sukupuolielämän kannalle. Sellaisia on ollut. Kieltäkööt materialistit sen, koettakoot maailmankatsomuksensa kannalta selittää näitä ilmiöitä. He eivät voi kumota sitä tosiseikkaa, että on ollut ihmisiä, joita syystä voi kutsua pyhiksi, jotka ovat voineet itsessään kieltää ja voittaa kaikki ne himot, jotka meissä muissa ovat suuresti vallalla tai ainakin varsin voimakkaat.

Kun otamme huomioon tämän tosiseikan, niin meille valkenee itsestään uusi näkökanta. Me voimme ajatella: »Mutta jos on muutamia tällaisia ihmisiä, niin miksi vain muutamat jaksaisivat sitä tehdä, elleivät kaikki voisi. Ja jos on muutamia

ihmisiä, jotka ovat onnellisia sellaisessa asemassa ja sanovat, että heillä siinä onkin kaikkein suurin onni, niin onko se onni sitten kielletty meiltä muilta, se korkein autuuden tila? Eikö kaikilla ihmisillä ole mahdollisuus päästä siihen samaan oikeaan henkiseen tilaan?» Tämä kysymys iskee heti meihin. Sitten kyllä, kun tarkastamme elämää ja ihmisiä, niin myöskin heti perästä ajattelemme: »Eihän kuitenkaan ole niin, että kaikki voisivat sellaista sieluntilaa saavuttaa, tulla niin puhtaiksi, epätsekkäiksi, yleviksi, henkeviksi, etteivät tietäisi mitään koko sukupuoliluonnostaan: useimmat eivät sellaista saavuta. Miksihän se niin on? Mikä olisi heidän tehtävänsä?» – Ja me huomaamme, että useimmat ihmiset eivät edes voisi nousta täydellisesti sukupuolivaatimusten yläpuolelle. Useimmat eivät voisi tätä ymmärtää eivätkä ottaa sitä sen vuoksi ihanteekseen. He eivät myönnä, että siinä olisi järkeä, sillä heidän oma järkensä on aivan kuin seisahtunut. Sentähden me huomaamme ja ymmärrämme, että sellainen ei ole kaikkien ihmisten ihanne. Sellainen tila ei ole kaikkien saavutettavissa nyt. Mutta koska me huomaamme, että ihmiskunnan kaikkein korkeimmat ja jaloimmat pojat, kaikkein kehittyneimmät ihmiset eivät ole olleet tuon lain alaisia kuten muut ihmiset, vaan ovat kohonneet sukupuolielämän kaikkien vaatimusten yläpuolelle – kun ihmiskunnan suurimmat sielut ovat olleet sellaisia, – niin täytyy otaksua, että sama päämäärä on kaikkien ihmisten ulottuvilla ja että kaikkien on se saavutettava. Jos otamme huomioon sen asian, josta viime luennossa mainittiin, että ihminen on henkiolento, joka syntyy monta kertaa maailmaan ja kehittyy, niin voimme ymmärtää, että meistä jokainen kerran kohoaa siihen tilaan, että on kokonaan voittanut eläimen itsessään: on kokonaan puhdas, epätsekkäs, henkinen, täydellinen. Tähän meidän täytyy kerran päästä. Ja se on mahdollista, koska emme ole täällä ensimmäistä emmekä viimeistä kertaa, vaan tulemme tänne monta kertaa ja vähitellen kehitämme sitä korkeata päämaalia kohti, jonka ihmiskunnan suurimmat pojat ovat saavuttaneet. Tämän päämaalin mekin tulemme kerran saavuttamaan.

Ja kun sanomme, että sellainen tila olisi korkein puhtaus, silloin kysymme: onko sitten sukupuolielämä itsessään jotakin epäpuhdasta? Ja vastaus siihen tulee: Ei suinkaan! Tuo korkein puhtauden tila on sellainen henkinen, ihanteellinen täydellisyys, jonka vasta muutamat ovat saavuttaneet, mutta joka tosin on meidän kaikkien saavutettavissa. Mutta vasta silloin, kun se meidät kokonaan täyttää, kun meillä ei enää voisi olla mitään muuta päämaalia kuin yhtyä siihen henkeen, joka elää kaikissa ihmisissä, silloin vasta me voisimme ruveta pyrkimään tuollaiseen puhtauteen, tuollaiseen tilaan. Mutta ennen sitä, niin kauan kun me olemme maallisten luonnolakien alaisia, niin kauan meissä vallitsee samat syntymisen ja synnyttämisen luonnolait, niin kauan puhtaus saa meille jonkin toisen merkityksen. Me emme enää voi saarnata, niinkuin eivät Suuret Opettajat ole tehneetkään: »Olkaa puhtaat siinä merkityksessä, että kokonaan nousette sukupuolielämän yläpuolelle.» Me emme voi vaatia sitä itseltämme, sen huomaamme usein. Mutta voimme kuitenkin sanoa sen, minkä ihmiskunnan Suuret Opettajat ovat sanoneet: »Meidän täytyy pyrkiä puhtauteen sukupuolielämän alalla.» On näet olemassa jonkinlaisia puhtauden ja sukupuolielämän lakeja. Niiden näyttämää täydellisyyttä kohti meidän kaikkien täytyy koettaa pyrkiä. Mitkä sitten ovat ne lait, joita meidän kaikkien pitäisi koettaa noudattaa? – Niitä on kaksi, ja niistä ensimmäinen on se, että sukupuolielämän ihmisessä ei pidä olla alhaista, himollista, vain kehossa asuvaa himoa, jota täytyy noudattaa ja täyttää, – jollaiseksi monet materialistit tahtoisivat sen tehdä, – vaan sukupuolielämän pitää olla meissä inhimillinen, sen pitää nousta eläimen kannan yli ja tulla inhimilliseksi. Ja mitä se merkitsee? – Se merkitsee sitä, että sukupuoli-

elämän pitää olla yhtä sen kanssa, jota kutsutaan rakkaudeksi.

Nyt sanovat monet ihmiset, jotka ovat tehneet ikäviä kokemuksia sukupuolielämän alalla, – ne jotka eivät ole eläneet puhtaasti –: »Sukupuolielämän alalla ei ole olemassa mitään sellaista, jota voisimme sanoa rakkaudeksi. Ihmisessä on himoja, hänessä on eläin, jonka tahto hänen täytyy täyttää. Siinä on koko rakkaus!» – He nauravat pilkallisesti, kun puhutaan sellaisesta asiasta kuin rakkaus, nauravat nuorille, jotka uneksivat rakkaudesta: »Kyllä se unelma pian menee ohi, kun saatte kokea sukupuolielämää!» He eivät tiedä, että he itse erehtyvät. He ovat poikenneet sukupuolielämän oikeista laeista. Heidän silmänsä ovat tulleet sokeiksi. He eivät näe, mikä on rakkaus: he eivät näe, että se on jotakin sellaista, joka syntyy ja vallitsee ihmisten kesken. Kaikki ihmiset tämän nuorena tuntevat ja aavistavat. Kun ihminen on nuori, eikä vielä turmeltunut, ei vielä kokenut liikoja sukupuolielämästä, silloin hänen mielensä on tulvillaan mitä ihanimpia unelmia siitä, mitä rakkaus voisi olla ja mitä sen pitäisi olla. Ja vaikka nämä unelmat sitten menevätkin rikki sentähden, ettei hän osaa niistä pitää kiinni, ja sentähden, että hän juuri joutuu sellaisten ihmisten pariin, jotka eivät osaa opettaa häntä tuntemaan oikeata rakkautta, niin tuo usko siihen kaikkein kauneimpaan, jota sanotaan rakkaudeksi, on oikeata uskoa, sillä rakkaus on olemassa. Rakkaus ei ole olemassa niiden ihmisten välillä, jotka ovat langenneet sukupuolielämän hairahduksiin, epäpuhtauteen, jotka ovat kehittäneet itsessään himoja ja jotka pitävät niitä täysin luonnollisina itselleen, jotka eivät näe koko sukupuolielämässä muuta kuin himollisuutta, eivät näe, että rakkaus on olemassa; näiden ihmisten välillä ei ole rakkautta. Mutta rakkaus voi kasvaa niiden ihmisten välille, jotka pitävät sukupuolielämänsä puhtaana, oman kehonsa puhtaana eli niinkuin Raamatussa sanotaan: »Pyhän Hengen temppelinä». Ja varmaa on, että itse inhimillinen elämä on sillä tavoin salaperäisten lakien mukaan järjestetty, että jos ihminen uskaltaa pitää ihanteensa korkealla, pitää pyhydestä ja puhtaudesta kiinni, pitää pyhänä korkeimman ajatuksensa rakkaudesta, niin hän tulee joskus tapaamaan ihmisen, joka häntä rakastaa ja jota hän voi rakastaa. – Meidän ei pidä alentua eläimen kannalle ja sanoa: »Sukupuoliset asiat ovat välttämättömiä, joita minun pitää tyydyttää tavalla tai toisella». Vaan jos tahdomme pitää kiinni luonnonlaista, silloin täytyy meidän pitää oma kehomme puhtaana ja pitää muiden kehot puhtaina, ja odottaa sitä hetkeä, jolloin rakkaus tulee luoksemme – ja silloin se varmasti tulee. Meidän ei pidä juosta sitä etsimään ja aina hätäillä: »Koskahan se tulee? Jospa se pian tulisi!» – Meidän pitää levollisesti odottaa, että se tulee. Ja tämä koskee nuoria. Nuorten ei pitäisi antaa sellaisten vietellä itseään, jotka ovat kokeneet pahoja asioita sukupuolielämän alalla, jotka sanovat itseään kokeneiksi ja jotka muka tuntevat elämää. Nuorten ei pidä antaa vietellä ja houkutella itseään, vaan pitää kiinni siitä, mitä oma sisäinen ääni, sydän, tunto, järki sanoo, että ihminen on toinen, korkeampi olento kuin eläin. Ihminen on kutsuttu korkeaan tehtävään, pyhään, puhtaaseen elämään, ja ihmiselle on annettu yksilöllinen rakkaus, joka voi sulostuttaa kahden ihmisen elämän. Tästä pitäisi pitää kiinni. – Tämä siis on sukupuolielämän ensimmäinen laki, että sukupuolielämä ja kaikki ne asiat, jotka siihen kuuluvat, ovat ikäänkuin luonnollisia, jos katselemme maailmaa, että onnettomuudet tulevat juuri siitä syystä, ettei rakkaus ole sukupuolielämän takana. Jos ihmiset ovat menneet naimisiin muusta syystä kuin rakkaudesta, niin avioliitto on onneton, – elleivät aviopuolisot sitten myöhemmin ole oppineet kunnioittamaan toisiaan. Jos he ovat menneet naimisiin pelkästään sukupuoliolisessa huumauksessa, hetkellisestä halusta sentähden, että ovat ihastuneet vain toistensa kehoihin, silloin useimmissa tapauksissa seuraa onnettomuus, – elleivät ihmiset, kuten sanottu, sitten myöhemmin osaa ottaa

elämän ohjaksia käteensä ja tehdä itsensä onnellisiksi. – Mutta jos näemme kaksi sellaista ihmistä, jotka todella ovat rakastuneet ja rakastavat toisiaan, – ja se ei ole niinkään tavallinen näky –, niin näemme että heidän elämänsä on puhdas; he rakastavat toisiaan ja antavat myöskin sukupuolielämälle osansa. He eivät kiellä sitä itsessään, mutta se sukupuolielämä on kuitenkin puhdas sentähden, että se rakkaus, se anteeksiantamus, se ystävyys, se hellyys, se auttavaisuus, mikä vallitsee heidän välillään, heittää ihanan valonsa koko heidän sukupuolielämänsäkin ylle. Ja sydämemme lämpenee silloin, kun tapaamme ihmisiä, jotka osaavat toisiaan rakastaa. Me iloitsemme sielussamme siitä, että ihmiskunta ei ole hukkaan elänyt. – Sillä jos näemme paljon kurjuutta, paha ja syntiä, niin jokainen meistä ehkä tulee ajatelleeksi: mitä varten me olemme olemassa; mitä varten tämä kaikki? Mutta kun sen sijaan näemme hyvän, puhtaan ihmisen, kun näemme kaksi ihmistä, jotka rakastavat toisiaan puhtaasti, ihanasti ja kuitenkin persoonallisesti ja hellästi, niin että he toisilleen edustavat koko maailmaa, silloin kuuluu sisässämme ääni: Elämä ei sentään ole turha, sillä tuossa on esimerkki siitä, mitä elämä voi olla.

Sitten tulemme toiseen lakiin, joka selittää meille, mitä avioliitto on. Avioliitolla tarkoitetaan sitä, että jonkinlaisin kirkollisin tai yhteiskunnallisin juhlamenoin kaksi ihmistä julkisesti tunnustetaan kuuluvan toisilleen. Kun se on näin tullut ulkonaiseksi menoksi, niin sillä on kaksi puolta, sekin puoli, että siinä tapahtuu julkinen yhteenliittäminen. Sentähden sellaisetkin ihmiset, jotka eivät toisiaan rakasta, voivat tulla yhteenliitetyiksi. Mutta heti huomaa, että sellainen avioliitto rakentuu väärälle pohjalle. Se ei ole avioliitto elämän edessä, Jumalan edessä, sillä avioliitto Jumalan edessä on se, mikä perustuu rakkauteen, että kaksi ihmistä rakastaa toisiaan.

Kun kaksi ihmistä rakastaa toisiaan, niin tämä asia on tehnyt avioliiton julkiseksi, sillä kun ihmiset ovat eri sukupuolta, he joutuvat sellaiseen suhteeseen toisiinsa, että saavat perillisiä ja perustavat perheen. Tämä on avioliiton pohja ja perusta siitä luonnollisesta syystä, että kaksi ihmistä, jotka rakastavat toisiaan tahtovat olla yhdessä; siitä on tullut avioliitto. Oikea avioliitto olisi siis se, että kaksi toisiaan rakastavaa ihmistä liittyy toisiinsa ja lupautuu toisilleen, että he saavat lapsia, perustavat perheen, yhteiselämän ja kodin, kuuluvat toisilleen ja kuuluvat elämänsä yhteen. Tämä on oikein ja luonnollista ja se tulee aivan itsestään sellaisille, jotka rakastavat toisiaan, rakastavat lapsiaan. On siten tullut tavaksi ja laiksi, että avioliitto tunnustetaan yhteiskunnan edessä: me kaksi olemme perustaneet perheen. Tästä sitoumuksesta on tullut avioliiton julkinen pysyvyys.

Mutta avioliitto on myöskin olemassa Jumalan edessä, silloin kun kaksi ihmistä rakkaudessa yhtyy. Sen tähden avioliitto on pyhä Jumalan edessä: se on rikkomaton, luonnollinen. Sen tähden ovat myös kaikki uskonnot ottaneet avioliiton huomaansa, muodostaneet pyhän juhlamenon, jolla he antavat siunauksensa avioliitolle sentähden, että avioliitto solmitaan ei ainoastaan yhteiskunnan vaan myös elämän edessä. Kun kaksi ihmistä, jotka rakastavat toisiaan ja tahtovat perustaa perheen, niin se ei ole mitään luonnontonta: he eivät loukkaannu siitä, että tunnustavat kaikkien ihmisten edessä: me kuulumme toisillemme, pidämme kiinni toisistamme ja olemme yhdessä siksi, kunnes kuolema meidät erottaa. Se on aivan luonnollinen tunnustus tässä tapauksessa. –

Mistä sitten tulevat avioliiton epäkohdat maailmaan? Ne tulevat siitä, että avioliitossa on nämä kaksi puolta: ensiksi luonnollinen puoli, että se on solmittava vain sellaisten kesken, jotka rakastavat toisiaan, ja sitten se, että yhteiskunnan edessä tunnustetaan avioliitto. Tämä jälkimmäinen puoli on tullut erityiseksi juhlamenoksi,

niin että nekin ihmiset, jotka eivät rakasta toisiaan, voivat tuon ulkonaisen juhlamenon kautta tulla toisiinsa liitetyiksi. He ovat solmineet liiton, jonka täytyy pysyä koko elämän ajan, hetken huumauksessa ja he eivät tunne eivätkä rakasta toisiaan ennen naimisiin menoaan. Ne ihmiset, jotka näin menevät naimisiin, eivät täytä sukupuolielämän pyhää lakia, luonnollakia, joka sanoo: ainoastaan silloin, kun rakastatte. – Mutta tästä samasta luonnollisesta syystä avioliitto on pyhä ja rikkomaton sentähden, että ihmiset, jotka rakastavat toisiaan, eivät tahdokaan erota. Jos ajattelemme, että nuoret ihmiset, jotka menevät avioliittoon, ovat pitäneet pyhänä luonnon lain, hengen lain sukupuolielämän alalla eivätkä ole yhtyneet kehenkään ihmiseen, ennenkuin menevät avioliittoon, vaan yhtyvät häneen, jota rakastavat ja pitävät hänestä kiinni koko elämänsä ajan, niin on luonnollista – niinkuin Suuret Opettajat ovat sanoneet –, että ne kaksi ihmistä, jotka ensi kerran yhtyvät, kuuluvat toisilleen. – Jos kaksi ihmistä yhtyy väärällä tavalla, jos esim. nuori mies maksusta ottaa naisen omakseen, niin silloin tapahtuu luonnonvastainen yhtymä, koska nuo kaksi eivät rakasta toisiaan. Aiheutuisi suuri onnettomuus, jos heidät täytyisi pakottaa yhteen, jos nainen esimerkiksi on ennen ollut muitten miesten kanssa. Huomaammekin, että nykyisissä yhteiskunnallisissa oloissa ihmiset eivät ollenkaan noudata luonnon lakia, vaan ovat järjestäneet elämänsä vastoin luonnon sääntöjä. Sillä jos ihminen noudattaa luonnon ääntä ja omantunnon vaatimuksia, niin hän ottaa siitä vaarin, ettei sekaannu ihmiseen, jonka kanssa ei voi mennä avioliittoon, jota ei rakasta, jota ei tahtoisi omakseen. Jos hän tällaiseen sekaantuu, silloin hän on alistunut eläimeksi; hän ei ole ihminen, ja hän tulee monien onnettomuuksien alaiseksi. Hän on yhden kerran rikkonut. Sitten hän ehkä myöhemmin menee avioliittoon. Mutta koska hän on kerran rikkonut avioliittonsa, hän ei voi tulla täysin onnelliseksi. Sillä laki on se, että yhtyminen saa tapahtua ainoastaan rakkaudesta.

Jos voisimme pitää siitä kiinni, niin silloin ei tarvitsisi olla kaikenlaisia puheita siitä, kuinka hirveä avioliitto on. Se on hirveä ainoastaan silloin kun mennään väärään avioliittoon ja rikotaan luonnon lakeja. Mutta jos noudattaisimme niitä, se ei olisi suinkaan hirveää.

Näemme, että useimmat ihmiset eivät ole tienneet tästä luonnon laista sukupuolielämän alalla. Ja joskin syvällä sydämessä, omassatunnossa olisikin aavistettu tämä, niin on aina tullut maailma jonkun ihmisen muodossa, vietellyt ja vetänyt meidät aivan toisenlaiseen elämään. Sentähden näemme, että ihmiset ovat onnettomia. Useimmat pariskunnat ovat onnettomia. Mutta toisin olisi, jos ihmiset pitäisivät kiinni luonnon laista, siitä, että yhtyminen ja sukupuolielämä yleensä on oikeutettu silloin, kun rakkaus on mukana, ja että ihmisten yhteys sukupuolielämän alalla on samaa kuin että he ovat lupautuneet toisilleen elinajaksi.

Kun me nämä kaksi lakia pidämme mielessämme, niin huomaamme, että ihmiset olisivat onnellisia avioliitoissaan. Mutta kun näemme, että useimmat ovat onnettomia, kysymme: eikö heillä ole mitään lohdutusta? Eikö voisi parantaa heidän olojaan? – Me tietämme, että on paljon sellaisia opettajia, jotka sanovat – oikeastaan koko nykyajan tendenssi, ajatussuunta on sinne päin –, että eroaminen avioliitosta pitää olla niin helppo kuin mahdollista. En tahdo arvostella ja tuomita tätäkään. Voihan olla asioita, joissa nuo kaksi ihmistä ovat toisilleen niin vastakkaisia, etteivät he voi millään tavoin oppia toisiaan sietämään. – Mutta on kuitenkin olemassa aivan jokin toinen lohdutus kaikille ihmisille. Ja se on se, että ihmiset voivat ottaa selkoa siitä, mitä elämä on, mitä heidän elämänsä on. He voivat kehittää itsessään henkeä, uutta ihmistä, joka vähitellen oppii itse rakastamaan. Ja kuinka oma vaimo, rakas elämänkumppani voisi olla ulkopuolella ihmiskuntaa, ulkopuolella niitä ihmisiä, joita

minun täytyy rakastaa? – Jos ihmisessä herää henki, uusi ihminen, niin silloin hän missä oloissa hyvänsä toi tulla jotakuinkin onnelliseksi, ja hän tietää, että kaikki olosuhteet ovat johtuneet siitä, että hän itse on jollakin tavoin rikkonut luonnon lakia. Ei kukaan toinen ole syypää mihinkään, vain ihminen itse. Se henkinen maailmankatsomus, jonka ihminen voi itselleen saavuttaa, kohdistuu, kärjistyy siihen, että ihminen on oman onnensa seppä ja itse rakentaa oman elämänsä. Kaikki paha, kaikki kärsimykset, jotka meille tulevat, tulevat ansiosta, sentähden, että itse olemme ne itsellemme hankkineet. – Ja vielä on toinenkin lohdutus: kaikki elämässä on kuitenkin hetkellistä, ohimenevää. Ihminen on itsessään henkinen olento, joka kehittyy ja tulee monta kertaa maailmaan. Ja se merkitsee, että vaikka hän olisi kuinka onneton nyt, niin siitä hän juuri oppii ajattelemaan millä tavoin asiat voisivat olla ja millä tavoin hänen pitäisi menetellä, jotta kaikki olisi hyvin. Ja hän tietää, että kun hän tulee uudelleen takaisin, niin silloin hän voi tehdä mitä nyt ei ole voinut tehdä ja voi tulla silloin onnelliseksi, vaikka ei nyt ole voinut. Sillä on luonnon suuri salaisuus, että kaikki ihmiset ovat kutsutut mitä suurimpaan onneen. Ei sillä tavoin, että me tulisimme yksinäisiksi tässä onnessa, vaan onni on jotakin sellaista, että se rakkaudessa yhdistää meidän toisiimme. Ja rakkaudessa on monta eri astetta. Se voi käsittää koko ihmiskunnan. Mutta niinkuin emme voi rakastaa kaikkia – emme edes tunne kaikkia, tunnemme vain muutamia harvoja –, niin rakkauskin aluksi kohdistuu vain muutamiin ihmisiin. Ja kuta enemmän me opimme rakastamaan, sitä onnellisempia olemme. Kuta enemmän rakastamme, sitä enemmän saamme rakkautta muilta. Se tulevaisuus, mikä kaikki ihmisiä odottaa, ei ole yksinäisyys, – vaikka se olisi kuinka puhdasta. Se ei ole mitään 'pilaripyhimyksellistä', – että ihminen istuisi erillään ja olisi pyhä ja yksinäinen. – Se tila, mikä meitä odottaa, on mitä suurinta lämpöä, rakkautta, onnellisuutta, korkeita ja ihania tunteita, ja samalla jaloja, epäitsekkeitä, puhtaita. Kuta enemmän kehitymme, sitä enemmän opimme rakastamaan ja herättämään muissa sitä, mitä kutsutaan rakkaudeksi, sitä näkymätöntä voimaa, mikä sitoo kaksi ihmistä toisiinsa, – kaksi tai useampia. – Kun ihminen oppii herättämään muissa rakkautta, niin muut herättävät sitä hänessä: hänen sydämensä kasvaa, sillä hän oppii rakastamaan, ja se on onnea. Onnea ei ole se, että ihminen asettuu eläimen kannalle: »Minä olen eläin. Minussa on sukupuolielämä: minun täytyy noudattaa sen ääntä.» Ei se ole onnea, vaan se, että sanoo: »Minä olen ihminen, kotoisin hengestä, jumaluudesta, kutsuttu tulevaisuuteen, mikä on suurinta onnea, koska saan rakastaa, tuntea mitä ihanimpia, jaloimpia, hellimpiä tunteita ja saan tuntea sitä lämpöä, mikä virtaa minuun muista. Minä olen ihminen, ja minun ihanteeni on korkea, tulevaisuuteni suuri, onneni varma.» Ja varmaa on se, että jokainen meistä oppii vielä rakastamaan. Vaikka nyt kulkisimme kaikenlaisissa erehdyksissä ja suuressa pimeydessä, niin on varmaa, että jokaiselle ihmiselle tulee päivä, jolloin hän näkee, mikä hän on, mikä on hänen elämänsä: »Tästä lähtien minä tahdon tulla onnelliseksi ihmiseksi, joka ei alennu eläimen kannalle, vaan tahdon oppia rakastamaan!» Sillä RAKKAUS ON ONNEA!